

Escriptores i cultures

Marta Segarra i Àngels Carabí (coord.)
Barcelona, Pòrtic, 2004

Ja a les primeres línies del prefaci d'*Escriptores i cultures*, Marta Segarra i Àngels Carabí, responsables de la compilació dels diferents articles que integren el volum, fan esment, tot citant Charles Taylor, de l'esquerda que afortunadament sembla que comença a obrir-se en l'egocentrisme unidialògic d'aquesta societat nostra. Fissura possible gràcies a l'intent d'entendre l'*altre* des dels seus propis pressupòsits. Es tracta, tanmateix, d'un trontoll que pot resultar-nos imperceptible –per ésser conscientment silenciats– si es desconeixen precisament aquestes veus *altres* i distintes –però no per això externes– al nostre univers cultural. Aquest és justament l'objectiu final que es llegeix entre les línies d'aquesta iniciativa col·lectiva editada per Pòrtic, és a dir, el de fer arribar als lectors i lectores tot un seguit de constel·lacions diverses que, en la seva diferència, ens animi a qüestionar els prejudicis que impregnen insistentment la nostra.

L'estructura i l'ordre que segueixen els deu capítols d'*Escriptores i cultures* és completament conseqüent amb els seus propòsits. Si bé els dos primers articles, a càrrec de Jacint Creus i Marta Segarra respectivament, es presenten com una aproximació, en el primer cas, a la situació de la literatura oral centreafricana protagonitzada per dones i, en el segon, a la poesia femenina francòfona produïda dins les fronteres del mateix "continent obscur" –irònicament així anomenat per la pròpia autora–, en el conjunt de l'obra esdevenen la primera parada d'un viatge que possibilita el coneixement d'altres *escriptures* –literàries, però també socials–, la majoria igualment ignorades pel sistema editorial i els mitjans de comunicació. És així com, finalitzada la lectura del llibre, i havent-nos amarats, en el seu transcurs, de tota una rica miscel·lània de cultures, es té la sensació d'haver fet la volta al món –recordem que el periple literari conclou a terres europees– i, el més important, d'haver descobert en aquest recorregut, si bé no tot, sí almenys un bocí d'allò que mai hagués pogut albirar-se des dels omnipotents i reduccionistes prismàtics del nostre no sempre impol·lut cel occidental.

Si parem ara atenció en cadascuna de les escales escripturals d'aquest itinerari i provem de reagrupar-les, ja no només geogràficament, sinó també tenint en compte l'àmbit cultural o el tipus de transgressions que en elles s'hi donen, ens trobem, per una banda –i a continuació dels articles de J. Creus i M. Segarra apuntats anteriorment–, amb dos textos que ens apropen, a

través de diferents camins, a la cultura musulmana: “Sobre l’islam i el sexe dels àngels: la consideració dels primers musulmans envers la dona (ss. VII-VIII)”, de Mercè Viladrich, i “Esriptores de l’avantguarda literària pakistanesa”, de Rukhsana Qamber. Si bé el primer s’erigeix com una raonada denúncia a la pobra i limitada transcendència de la dona en l’ordenació islàmica –entenent que les musulmanes d’extrema santedat i, per tant, d’extrem respecte, com són Khadiga, Fàtima, Aixa o Rabia, no són més que constructes patriarcals que retallen les ales de la resta de dones–, en el segon article R. Qamber reflexiona sobre la producció literària de les esriptores d’avantguarda del seu país, especialment la d’aquelles que reivindiquen, sigui mitjançant el relat, sigui a través de la novel·la, la poesia, l’antologia o l’assaig periodístic, no només una major llibertat d’estil i d’expressió artística, sinó també la justícia social i la igualtat de gènere.

També la segona parella d’articles que vénen a continuació, “Arundhati Roy: la novel·la denúncia a l’Índia de finals del segle XX” i “Esriptores xineses després de Mao”, té com a protagonistes dones que, tot i que la majoria ha aconseguit un major ressò al nostre país –recordem que Roy fou guardonada amb el premi Booker el 1997 i Amy Tan, Jung Chang o Hui Wei també podem trobar-les, com aquella, traduïdes al català–, han esquinçat el tapís de la Penèlope homèrica per començar a teixir, ara sí, una transformació de la mateixa societat que, alhora que les acull com a procreadores i com a models per als artistes, les rebutja inapel·lablement com a creadores i com a artistes *per se*. “Crear i no només procrear”, repreneu així el vers de la senegalesa N’dèye Coumba Mbengué Diakhaté –que tan apropiadament ens fa conèixer M. Segarra en el segon article de la compil·lació–, sembla ésser el crit que aquestes esriptores embasten per tal de subvertir i trastocar una identitat o bé *angèlica* o bé, per contraposició binòmica, *infernai*, però, en ambdós casos, imposada per la força.

Creuant el Pacífic, ens trobem tot seguit amb els articles “Esriptores indígenes contemporànies dels Estats Units: oralitat i mitologia” i “Literatura i societat cubanes”, on Àngels Carabí ens introdueix primer a la degradant i colonialista visió de l’indígena nord-americà –estereotip dins el qual la dona pren la forma de l’absència més preocupant–, per després fer-nos partícips, de la mà de María-José Sánchez-Cascado, de la història literària de la Cuba que es comprèn des del 1959 –any de naixement del règim castrista– fins als nostres dies.

Per acabar, em sembla adient fer una especial menció als dos últims capítols del recull, que segons el meu parer no només tenen en comú el fet de restringir-se al continent europeu sinó, sobretot, de presentar-se, dins el conjunt d’articles, com a casos excepcionals pel que fa a la realitat a la qual s’aproximen. Estic parlant de “Dones després de la batalla: cronistes femenines de situacions límits”, de Mihály Dés, i de “Les dones de la màfia: víctimes o còmplices?”, d’Annalisa Mirizio. Per una banda, la peculiaritat de l’article de M. Dés rau en el fet que el testimoniatge oral i escrit (i femení) de l’horror concentracionari tingué lloc en una Europa de l’Est il·lustrada, liberal i no tan accentuadament opressiva respecte la independència de les dones,

provocant que les cròniques d'escriptores com Grete Weil, Anna Frank o Ruth Klüger sobre les quals l'autor reflexiona no naixessin tant d'una consciència genèrica sinó, més aviat, des de l'experiència d'allò *indicible* i des de la necessitat vital de comunicar-la al món. Pel que fa a la singularitat del text d'A. Mirizio, cal dir que la seva deconstrucció dels tòpics patriarcals, concretament d'aquell que confereix a la dona del mafiós italià el rol de víctima ingènua i submissa, no té lloc a través de l'estudi d'un *corpus* concret de transgressions literàries, sinó, més aviat, mitjançant una minuciosa reflexió sobre la realitat jurídica i social siciliana.

És des d'aquesta àmplia multiplicitat d'enfocaments i punts de vista que cal entendre el projecte d'*Esriptores i cultures*, un conjunt de *viatges* que tracten, en tots els casos, de deixar parlar l'altre, evitant caure, gràcies a això, en una comprensió superficial i generalitzadora i aconseguint, contràriament, no només identificar les especificitats de les opressions particulars, sinó alhora establir, en un diàleg continu, un conjunt d'interconnexions que fugin de les posicions jeràrquiques, unitàries i excloents pròpies del sistema patriarcal i capitalista. Així doncs, la presència a les nostres llibreries i biblioteques d'una compilació d'aquestes característiques esdevé imprescindible si volem apartar-nos no només de la uniformitat sòcio-cultural del logocentrisme occidental, sinó, també, d'aquell feminisme homogeneïtzador i excloent que, sota l'opressió patriarcal i androcèntrica, mesura i valora totes les dones amb un sol i encatronat patró. I és així com, ja des del títol mateix que engloba tots aquests textos, la proposta d'*Esriptores i cultures* gira al voltant de les diferències complexes i heterogènies que s'allunyen de l'única i inalterable identificació del subjecte femení amb la raça blanca, la cultura capitalista i urbana, la classe mitjana, la religió cristiana, l'heterosexualitat o l'educació universitària. Oferint-nos, doncs, escriptu(o)res i cultures de quatre continents –només Oceània resta en aquest cas a l'espera, tant de bo, d'un segon volum d'articles–, i dins d'un interval que comprèn, en el conjunt de textos, des del segle VII fins als nostres dies, aquesta recopilació erigida a la manera d'un collage de vius colors i de molt riques textures pretén dibuixar i dibuixar-nos una nova cartografia capaç de reconvertir els *no-llocs* –per ésser geogràficament i socialment fronterers- on sovint s'ubiquen aquestes escriptures, en legítims espais que no renunciïn ni a la complexitat ni a la multiplicitat que els defineix.

Projecte nascut del curs que amb el mateix nom se celebrà dins del programa d'Els Juliols de la Universitat de Barcelona, *Esriptores i cultures* mereix, en definitiva, ésser titllada d'iniciativa esperançadora i lloable, sobretot avui dia en què, paradoxalment, s'exalta el consum d'allò exòtic i diferent alhora que proliferen els racismes i els conflictes culturals; i en què les noves fronteres europees, més que incloure, semblen aixecar infranquejables murs més enllà dels quals queden expulsades i silenciades altres cultures que, com prova aquest recull d'articles, tenen, sortosament, molt a dir-nos. Només llegint des d'aquest context que, ens agradi o no, és el nostre, podem treure partit a la invitació capital d'*Esriptores i cultures*, és

a dir, la de replantejar-nos les pròpies coordenades de lectura i la d'articular –des de l'especificitat, la història i la memòria del nostre context cultural–, les condemnables opressions de la violència de gènere, del racisme exacerbant i del despotisme colonial. Només així podrem, en definitiva, preguntar-nos, a l'estil gadamerià, sobre les *diferents diferències* i sobre com el seu coneixement pot afeblir, d'alguna manera, la tan comuna indiferència a les mateixes. Tot un repte que mereix ésser afrontat, potser, amb més urgència que mai.

LAIA QUÍLEZ ESTEVE